

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
NILS WAHL
esitatud 28. juunil 2018¹¹

Kohtuasi C-296/17

Wiemer & Trachte GmbH, likvideerimisel
versus
Zhan Oved Tadzher

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Varhoven kasatsionen sad (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus))

Eelotsusetaotlus – Õigusosalane koostöö tsiviilasjades – Maksejõuetusmenetlus – Määrus (EÜ) nr 1346/2000 – Artikli 3 lõige 1 – Rahvusvaheline kohtualluvus – Artikkel 21 – Avaldamine – Artikkel 24 – Maksejõuetusmenetluse algatamata jätmine – Kohustuse täitmine võlgniku ees – Teadmatuse eeldus – Tagasivõitmise hagi

Sissejuhatus

1. Käesolev eelotsusetaotlus, mille esitas Varhoven kasatsionen sad (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus), puudutab nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta² artikli 3 lõike 1, artikli 18 lõike 2 ning artiklite 21 ja 24 tõlgendamist.

2. Taotluses palutakse Euroopa Kohtul anda mõned täpsustused ühelt poolt otseselt maksejõuetusmenetlusest tulenevate tagasivõitmise hagide puhul rahvusvahelise kohtualluvuse määramise eeskirjade tõlgendamise ja teiselt poolt nende isikute kaitse tingimuste kohta, kes on teinud pankrotis võlgnikule väljamakse juhul, kus see väljamakse oleks tulnud teha teises liikmesriigis pooleli oleva menetluse likvideerijale. Euroopa Kohtul palutakse nimelt teha otsus olulises ja palju vaieldud küsimuses, kas selle liikmesriigi kohtute rahvusvaheline kohtualluvus, kus on algatatud põhimaksejõuetusmenetlus, on sellest menetlusest tulenevate hagide arutamiseks erandlik või mitte.

Õiguslik raamistik

3. Määruse nr 1346/2000 põhjenduste 2, 6, 7, 8, 29 ja 30 kohaselt:

„(2) „Siseturu nõuetekohane toimimine eeldab piiriüleste maksejõuetusmenetluste tõhusat ja tulemuslikku toimimist ning käesoleva määruse vastuvõtmine on vajalik kõnealuse, [EÜ] asutamislepingu artiklis 65 sätestatud tsiviilasjades tehtava õigusosalase koostöö alla kuuluva eesmärgi saavutamiseks.

1 Algkeel: prantsuse.

2 EÜT 2000, L 160, lk 1; ELT eriväljaanne 19/01, lk 191.

- (6) Vastavalt proportsionaalsuse põhimõttele peaks käesolev määrus piirduma sätetega, mis reguleerivad maksejõuetusmenetluste algatamise pädevust ning otsuseid, mis tehakse otseselt maksejõuetusmenetluse alusel ja on sellega tihedalt seotud. Lisaks sellele peaks käesolev määrus sisaldama nende otsuste tunnustamist ja kohaldatavat õigust käsitlevaid sätteid, mis samuti vastavad kõnealusele põhimõttele.
- (7) 1968. aasta Brüsseli konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (muudetud selle konventsiooniga ühinemist käsitlevate konventsioonidega) reguleerimisalasse ei kuulu maksejõuetute äriühingute või teiste juriidiliste isikute likvideerimismenetlustega seotud maksejõuetusmenetlused, kohtumenetlused, kohtuvälised kokkulepped ja muud sellised menetlused.
- (8) Piiriülese mõjuga maksejõuetusmenetluste tõhususe ja tulemuslikkuse parandamiseks on vajalik ja asjakohane koondada pädevust, tunnustamist ja asjaomases valdkonnas kohaldatavaid seadusi käsitlevad sätted ühenduse õigusakti, mis on siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.
- (29) Äritegevusega seotud kaalutlustel tuleks menetluste algatamise otsuse põhisisu avaldada likvideerija nõudmisel teistes liikmesriikides. Kui asjaomases liikmesriigis asub võlgniku tegevuskoht, võib avaldamine olla kohustuslik. Kummalgi juhul ei tohi avaldamine olla teistes riikides algatatud menetluste tunnustamise eeltingimus.
- (30) Võib juhtuda, et mõned asjaomased isikud ei ole menetluse algatamisest teadlikud ja tegutsevad heauskselt viisil, mis on uue olukorraga vastuolus. Selliste isikute kaitseks, kes teevad võlgnikule väljamakseid, teadmata, et mõnes teises riigis on algatatud menetlus ja et väljamakse tuleks tegelikult teha teises riigis algatatud menetluse likvideerijale, tuleks ette näha, et sellise väljamakse järel nende võlg kustutatakse.“

4. Selle määruse artiklis 3 „Rahvusvaheline kohtualluvus“ on sätestatud:

„1. Maksejõuetusmenetluste algatamiseks on pädevad selle liikmesriigi kohtud, kus asub võlgniku põhihuvide kese. Äriühingu või muu juriidilise isiku puhul peetakse vastupidiste tõendite puudumisel tema põhihuvide keskmeks registrijärgset asukohta.

2. Kui võlgniku põhihuvide kese asub liikmesriigi territooriumil, on teise liikmesriigi kohus võlgniku vastu maksejõuetusmenetluse algatamiseks pädev ainult juhul, kui kõnealusel võlgnikul on tegevuskoht selles riigis. See menetlus mõjutab ainult selliseid võlgniku varasid, mis asuvad viimati nimetatud liikmesriigi territooriumil.

[...]“

5. Määruse artikli 16 lõikes 1 on ette nähtud, et „[m]aksejõuetusmenetluse algatamist käsitlevat otsust, mille on teinud artikli 3 alusel otsustamiseks pädev liikmesriigi kohus, tunnustavad kõik teised liikmesriigid alates selle jõustumisest menetluse algatanud riigis“.

6. Vastavalt sama määruse artiklile 18 „Likvideerija volitused“:

„1. Artikli 3 lõike 1 alusel pädeva kohtu poolt määratud likvideerija võib kasutada teises liikmesriigis kõiki talle menetluse algatanud riigi seadusega antud volitusi tingimusel, et selles liikmesriigis ei ole algatatud teist maksejõuetusmenetlust ega võetud maksejõuetusmenetluse algatamiseks esitatud taotluse alusel takistavaid kaitsemeetmeid. Artiklite 5 ja 7 kohaselt on tal eelkõige õigus kõrvaldada võlgniku varad sellest liikmesriigist, kus need asuvad.

2. Artikli 3 lõike 2 alusel pädeva kohtu poolt määratud likvideerija võib esitada teises liikmesriigis kohtu kaudu või kohtuväliselt nõude, mille aluseks on vallasvara toimetamine menetluse algatanud riigist kõnealuse teise liikmesriigi territooriumile pärast maksejõuetusmenetluse algatamist. Tal on õigus võtta võlausaldajate huvides ka tühistavaid meetmeid.

[...]“

7. Määruse nr 1346/2000 artiklis 21 „Avaldamine“ on sätestatud:

„1. Likvideerija võib taotleda, et teises liikmesriigis avaldatakse seal sätestatud avaldamiseeskirjade kohaselt teatis maksejõuetusmenetluse algatamise otsuse kohta ning vajaduse korral tema määramist käsitleva otsuse kohta. Sellises teatises avaldatakse muu hulgas määratud likvideerija andmed ja see, kas kohaldatakse artikli 3 lõikes 1 või artikli 3 lõikes 2 nimetatud kohtualluvuse sätet.

2. Iga liikmesriik, kelle territooriumil võlgniku tegevuskoht asub, võib siiski ette näha, et avaldamine on kohustuslik. Sel juhul võtab likvideerija või mõni teine selle liikmesriigi pädev organ, kus artikli 3 lõikes 1 osutatud menetlus on algatatud, avaldamise tagamiseks vajalikud meetmed.“

8. Määruse artiklis 24 „Kohustuse täitmine võlgniku ees“ on ette nähtud:

„1. Kui liikmesriigis täidetakse kohustus võlgniku ees, kelle suhtes on teises liikmesriigis algatatud maksejõuetusmenetlus, ja järelikult oleks pidanud kõnealuse kohustuse täitma selle menetluse likvideerijale, vabaneb kohustuse täitja oma kohustusest, kui ta ei olnud menetluse algatamisest teadlik.

2. Kui kohustus täidetakse enne artiklis 21 sätestatud avaldamist, eeldatakse vastupidiste tõendite puudumisel, et kohustuse täitnud isik ei olnud maksejõuetusmenetluse algatamisest teadlik. Kui kohustus täidetakse pärast teatise avaldamist, eeldatakse vastupidiste tõendite puudumisel, et kohustuse täitnud isik oli maksejõuetusmenetluse algatamisest teadlik.“

9. Määruse artikli 25 lõikes 1 on ette nähtud:

„Sellise kohtu otsust, kelle otsust menetluse algatamise kohta tunnustatakse vastavalt artiklile 16 ja mis käsitleb maksejõuetusmenetluse läbiviimist ja lõpetamist või kohtu heakskiidetud kompromisse, tunnustatakse ilma lisaformaalsusteta. [...]

Esimest lõiku kohaldatakse ka otseselt maksejõuetusmenetlusest tuleneva või sellega tihedalt seotud otsuse suhtes isegi juhul, kui selle on teinud mõni teine kohus.

Esimest lõiku kohaldatakse ka otsuse suhtes, mis käsitleb pärast menetluse algatamise taotluse esitamist võetud kaitsemeetmeid.“

Põhikohtuasi, eelotsuse küsimused ja menetlus Euroopa Kohtus

10. Wiemer & Trachte GmbH on piiratud vastutusega äriühing, mille registrijärgne asukoht on Dortmundis Saksamaal. Sofiyski gradski sad (Sofia linnakohus, Bulgaaria) 10. mai 2004. aasta otsuse alusel kanti Bulgaarias asuv Wiemer & Trachte filiaal Bulgaaria äriregistrisse.

11. Amtsgericht Dortmund (Dortmundi esimese astme kohus) määras 3. aprilli 2007. aasta määrusega Wiemer & Trachtele ajutise pankrotihalduri ja otsustas, et selle äriühingu käsutused on kehtivad ainult selle pankrotihalduri nõusolekul. Selle esimese määruse kohta tehti 4. aprillil 2007 Saksa registrisse kanne. Nimetatud kohus kehtestas teise, 21. mail 2007 tehtud ja 24. mail 2007 registrisse kantud määrusega Wiemer & Trachtele üldise käsutuskeelu. Sama kohtu kolmanda määrusega, mis tehti 1. juunil 2007, algatati äriühingu vara suhtes maksejõuetusmenetlus. Selle kolmanda määruse kohta tehti registrisse kanne 5. juunil 2007.

12. 18. ja 20. aprillil 2007 kanti Wiemer & Trachte kontolt Obedinena Balgarska banka AD pangas vastavalt 2149,30 eurot ja 40 000 eurot Bulgaaria filiaali juhataja vahendusel vastavalt „deklareeritud reisikuludena“ ja „ärikulude ettemaksuna“ Zhan Oved Tadzheri kontole.

13. Wiemer & Trachte esitas Sofiyski gradski sadile (Sofia linnakohus) Z. O. Tadzheri vastu hagi, väites, et need pangatehingud on kehtetud, kuna need tehti pärast maksejõuetusmenetluse algatamist. Ta nõudis eespool nimetatud summade tagastamist pankrotivara hulka koos seadusjärgse intressiga.

14. Z. O. Tadzher väitis, et Bulgaaria kohtul puudub pädevus kohtuasja läbi vaadata, et ärikulude ettemaksu summat ei ole kasutatud ja et 40 000 eurot oli Wiemer & Trachtele tagasi makstud 25. aprillil 2007.

15. Bulgaaria kohtu pädevuse puudumise vastuväitega ei nõustunud esimeses astmes Sofiyski gradski sad (Sofia linnakohus) ega apellatsiooniasemes Sofiyski apelativen sad (Sofia apellatsioonikohus, Bulgaaria). Üks Varhoven kasatsionen sadi (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus) koda leidis 28. jaanuari 2013. aasta kohtumääruses, et kassatsioonkaebus apellatsiooniasemes tehtud kohtumääruse peale ei ole vastuvõetav ja et kohtumäärus, millega tunnistati Bulgaaria kohtu pädevust kohtuasja sisuliseks lahendamiseks, oli jõustunud.

16. Kuna Sofiyski gradski sad (Sofia linnakohus) rahuldab sisulistes küsimustes Wiemer & Trachte hagi, esitas Z. O. Tadzher selle otsuse peale apellatsioonkaebuse. Sofiyski apelativen sad (Sofia apellatsioonikohus) tühistas 26. juulil 2016 esimeses astmes tehtud otsuse ja jättis maksenõude põhjendamata ja tõendamata tõttu rahuldamata.

17. Wiemer & Trachte esitas seega Varhoven kasatsionen sadile (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus) Sofiyski apelativen sadi (Sofia apellatsioonikohus) kohtuotsuse peale kassatsioonkaebuse, väites, et määruse nr 1346/2000 artikkel 24 ei ole kohtuvaidlusele kohaldatav.

18. Nendel asjaoludel otsustas Varhoven kasatsionen sad (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [määruse nr 1346/2000] artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selle liikmesriigi kohtutel, mille territooriumil on algatatud maksejõuetusmenetlus, on tagasivõitmise hagi menetlemiseks kostja vastu, kelle registrijärgne asukoht või elukoht on teises liikmesriigis, erandlik kohtualluvus või on pankrotihalduril määruse artikli 18 lõikes 2 sätestatud juhtumil õigus esitada tagasivõitmise hagi selle liikmesriigi kohtule, mille territooriumil on kostja registrijärgne asukoht või elukoht, kui pankrotihalduri tagasivõitmise hagi põhineb teises liikmesriigis vallasvara suhtes tehtud käsutusel?

2. Kas on võimalik [määruse nr 1346/2000] artikli 24 lõikes 2 koostoimes lõikega 1 ette nähtud kohustusest vabanemine kohustuse täitmisel võlgnikule liikmesriigis, mis toimus äriühingust võlgniku selles liikmesriigis registrisse kantud tegevuskoha juhataja kaudu, kui kohustuse täitmise ajal oli teises liikmesriigis võlgniku vara suhtes esitatud maksejõuetusmenetluse algatamise avaldus ning määratud ajutine pankrotihaldur, kuid maksejõuetusmenetluse algatamise kohta ei olnud tehtud veel otsust?

3. Kas [määruse nr 1346/2000] artikli 24 lõige 1 kohustuse täitmise kohta on kohaldatav rahasumma võlgnikule tasumise korral, kui selle rahasumma ülekandmist võlgnikult kohustuse täitjale loetakse pankrotikohtu riigisisese õiguse kohaselt kehtetuks ning kehtetus tuleneb maksejõuetusmenetluse algatamisest?
 4. Kas teadmatuse eeldamine vastavalt [määruse nr 1346/2000] artikli 24 lõikele 2 on kohaldatav, kui määruse artikli 21 lõike 2 teises lauses nimetatud organid ei ole võtnud vajalikke abinõusid, tagamaks pankrotikohtu otsuste, millega määrati ajutine haldur ja kehtestati põhimõte, mille kohaselt äriühingu käsutused on kehtivad vaid ajutise pankrotihalduri nõusolekul, avaldamist selle liikmesriigi registris, mille territooriumil on võlgniku tegevuskoht, kui liikmesriik, kus on tegevuskoha asukoht, näeb ette nimetatud otsuste kohustuslikku avaldamist, kuigi ta tunnustab neid vastavalt määruse artiklile 25 koostoimes artikliga 16?“
19. Kirjalikud seisukohad esitasid Wiemer & Trachte ja Euroopa Komisjon. Kohtuistung, mille osalesid need huvitatud isikud, peeti 3. mail 2018.

Õiguslik analüüs

20. Kuna kontekst, mille põhjal pidas eelotsusetaotluse esitanud kohus vajalikuks esitada käesolev eelotsusetaotlus, ei ole minu arvates üheselt mõistetav, tuleks teha mõned sissejuhatavad märkused selle konteksti kohta ja nendest lähtuvalt esitatud küsimuste asjakohasuse kohta.

Sissejuhatavad märkused faktiliste asjaolude ja eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud küsimuste asjakohasuse kohta

21. Käesoleval juhul on põhjust kahelda eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud küsimuste asjakohasuses. Kõigepealt näib, et küsimuse, kas hageja hagi arutamine allub Bulgaaria kohtutele (mis on esimese eelotsuse küsimuse keskmes), on liikmesriigi kohus juba lahendanud. Seejärel on selles, kas põhikohtuasjas vaidlusalune tehing tegelikult üldse toimus, alles vaidlus, nagu nähtub Euroopa Kohtule esitatud toimikust ja nagu kohtuistungil kinnitati.
22. Esiteks nähtub eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud andmetest, et üks tema kodadest on vaidluse lõplikult lahendanud³ nii, et Wiemer & Trachte hagi menetlemine allub Bulgaaria kohtutele, mis võib muuta küsimuse rahvusvahelisest kohtualluvusest põhikohtuasja menetlemisel ülearuseks. Seega on põhjendatud kahtlus, kas esimene küsimus on põhikohtuasja lahendamiseks asjassepuutuv.
23. Sellegipoolest ja arvestades igal juhul asjakohasuses eeldust, mis kehtib eelotsuse küsimuste puhul, ei saa välistada, et tuleb kindlaks määrata, mis alusel allub hageja esitatud hagi arutamine Bulgaaria kohtutele. Sellest seisukohast näib vajalik, nagu ütleb esimene küsimus, kindlaks määrata, kas põhikohtuasi on ühk näide määrusega nr 1346/2000 ette nähtud hagivõimalustest.
24. Vastusel sellele küsimusele võivad olla olulised tagajärjed vaidlusaluste summade tagastamise nõude põhjendatusele. See määrab eelkõige, kas põhikohtuasja kostja võib lõpuks kohustuse täitmisest vabaneda määruse nr 1346/2000 artikli 24 lõikes 1 ette nähtud viisil.
25. Teiseks ja nagu nähtub hageja tehtud täpsustustest kohtuistungil näib, et eelotsusetaotluse esitanud kohtus käib veel vaidlus selle üle, kas vaidlusalust makset tegelikult üldse tehti.

3 On nimelt oluline märkida, et Varhoven kasatsionen sadi (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus) üks koosseis otsustas 28. jaanuari 2013. aasta kohtumäärusega, et asja arutamine allub Bulgaaria kohtutele, tuginedes seejuures 12. veebruari 2009. aasta kohtuotsusele Seagon (C-339/07, EU:C:2009:83).

26. Tuleb märkida, et ehkki Dortmundi esimese astme kohtu 3. aprilli 2007. aasta kohtumäärusega oli määratud Wiemer & Trachte vallasvara käsutuste kinnitamiseks ajutine pankrotihaldur, kanti veidi aja pärast (18. ja 20. aprillil 2007) väidetavalt kokku 42 149,30 euro suurune summa selle äriühingu Bulgaaria filiaali kontolt kostja nimel avatud kontole. See summa maksti kostja väitel suures osas tagasi 25. aprillil 2007 tema tehtud 40 000 euro suuruse maksega hageja filiaalile Bulgaarias.

27. Nendel asjaoludel otsustaski Wiemer & Trachte esitada hagi nõudega tunnistada esimene ülekanne kehtetuks ja nõuda selle summa tagastamist. Kuigi asja arutav esimese astme kohus (Sofyiski gradski sad (Sofia linnakohus)) oli selle hagi rahuldanud, otsustas apellatsioonikohus (Sofyiski apelativen sad (Sofia apellatsioonikohus)), et hagi ei olnud põhjendatud.

28. Tuleb märkida, et põhikohtuasja hageja Wiemer & Trachte vaidlustab eelotsusetaotluse esitanud kohtu seisukohad, et „poolte vahel ei ole vaidlust selles, et kostja väidetav makse summas 40 000 eurot tehti 25. aprillil 2007“ ja et „[k]ohtuvaidlus puudutab küsimust, kas see makse on kohustuse täitmine võlgniku ees ja kas sellel on õigusmõju“.

29. Hageja sõnul ja nagu ta täpsustas kohtuistungil suuliste väidete ärakuulamiseks, ei makstud 40 000 eurot kunagi tagasi. Kui see on nii, mida kinnitada või ümber lükata on ainult eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne⁴, langeb teise kuni neljanda eelotsuse küsimuse ese suures osas ära.

30. Sellegipoolest ja võttes taas arvesse asjakohasuse eeldust, mis kehtib liikmesriigi kohtute küsimuste puhul liidu õiguse tõlgendamise kohta, võib käesoleva eelotsusetaotluse tunnistada vastuvõetavaks.

Esimene küsimus: kas nende riikide kohtute kohtualluvus, mille territooriumil on algatatud põhimaksejõuetusmenetlus, on võlgniku maksejõuetusel põhinevate tagasivõitmise hagide menetlemiseks erandlik või valikuline

31. Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt kindlaks määrata, kas selle liikmesriigi kohtutel, kus põhimaksejõuetusmenetlus on algatatud, on maksejõuetusel põhinevate tagasivõitmise hagide suhtes erandlik kohtualluvus või kas see kohtualluvus on, vastupidi, valikuline, nii et pankrotihaldur võib alati esitada niisuguseid hagnosisid teiste liikmesriikide kohtutele.

32. Käesoleval juhul vastanduvad kaks tõlgendamissuunda.

33. Esimese järgi, mis põhineb nimelt reeglil *vis attractiva concursus*⁵ ja millel on teatav ajalooline alus⁶, kuulub maksejõuetusega seotud hagide menetlemine ainult selle liikmesriigi kohtute alluvusse, kus algatati maksejõuetusmenetlus, kui need hagnosisid tulenevad otseselt maksejõuetusest ja on sellega tihedalt seotud. Kuna aga tagasivõitmise hagnosisid tuleb pidada maksejõuetusmenetlusega seotuks, nagu Euroopa Kohus on juba otsustanud,⁷ on nende kohtute alluvus, kus maksejõuetusmenetlus algatati, kõiki teisi kohtualluvusi välistav.

34. Ühe teise käsitusviisi järgi, mis komisjoni sõnul tuleneb määruse nr 1346/2000 süsteemsest ja teleoloogilisest tõlgendamisest, saab seda kohtualluvust mõista üksnes valikulisena. Mitte ainult, et tagasivõitmise hagnosisid võivad kuuluda valdkondadesse ja puudutada kohustusi, mis ei ole tingimata seotud põhimaksejõuetusmenetlusega, vaid samuti ei tohiks piirata pankrotihalduri võimalusi esitada niisuguseid hagnosisid, et tugevdada maksejõuetusmenetluste tõhusust.

4 Põhikohtuasja hageja märkis, et selle makse tõendamise küsimus on tema kassatsioonkaebuse oluline tahk eelotsusetaotluse esitanud kohtus.

5 Selle reegli alusel koondab kohus, kus algatati maksejõuetusmenetlus, oma alluvusse mitte ainult maksejõuetusmenetluse otseses mõttes, vaid ka kõik maksejõuetusest tulenevad hagnosisid. Kuigi, nagu märkis komisjon oma seisukohtades, selle reegli väljendust on võimalik leida 22. veebruari 1979. aasta kohtuotsuses Gourdain (133/78, EU:C:1979:49), tuleb tõdeda, et selle tunnustamine on väga vaieldav.

6 Vt eelkõige kohtujuristi Ruiz-Jarabo Colomeri ettepanek kohtuasjas Seagon (C-339/07, EU:C:2008:575, jooenalune märkus nr 33).

7 Vt 12. veebruari 2009. aasta kohtuotsus Seagon (C-339/07, EU:C:2009:83).

35. Enne sellele küsimusele otseselt vastamist tuleb kõigepealt teha teatud üldised meeldetuletused määruse nr 1346/2000 ulatuse ja selles kohtualluvuse kohta sätestatud põhimõtete kohta.

Üldised täpsustused määrusest nr 1346/2000 tulenevate erinormide ulatuse kohta

36. Ilma et siinkohal oleks vaja laskuda määruse nr 1346/2000⁸ ajaloolise päritolu ja täpse sisu üksikasjadesse, tuleks rõhutada, et üks selle määruse prioriteetseid eesmärke on soov tagada maksejõuetusmenetluste tõhusus, vältides seejuures *forum shopping*'u olukordi⁹. Seega püütakse selle määrusega ühtlustada rahvusvahelise eraõiguse eeskirju (ja mitte materiaalõiguse norme), mis on kohaldatavad „võlgniku kõiki võlakohustusi hõlmavate maksejõuetusmenetluste suhtes, mille käigus võlgnik kaotab täielikult või osaliselt oma vara käsutamise õiguse ja määratakse likvideerija”¹⁰.

37. Selle määrusega püütakse nimelt täita õigusnormides esinevaid lünki, mis on seal seetõttu, et pankrotimenetlused olid Brüsseli konventsiooni¹¹ (ja sellele järgnenud nõukogu määruse (EÜ) nr 44/2001¹²) kohaldamisalast sõnaselgelt välja jäetud. See on täpsemalt mõeldud kohaldatava õiguse, rahvusvahelise kohtualluvuse ja välisriikide kohtuotsuste õigusmõju (tunnustamise ja täitmise) kindlaksmääramise eeskirjade ühtlustamiseks. Seda tehes asendab määrus nr 1346/2000 lõpuks õigusakti kohaldamisalas liikmesriikide ühises rahvusvahelises eraõiguses seni kinnistunud lahendused.

38. Nagu on märgitud Virgõse ja Schmiti seletuskirjas¹³, mis võib anda selle määruse tõlgendamisel tarvilikke juhiseid¹⁴, nõuab maksejõuetusmenetlus, mis on olemuselt kollektiivhagi, et õiguslik olukord oleks selgelt kindlaks määratud.

39. Pealegi eeldab niisuguste menetluste tõhusus, et asjaomased riigid tunnustaksid menetluse algatamise riigi kohtute kohtualluvust, nende pankrotihaldurite volitusi, nagu ka nende otsuste õiguslikke tagajärgi¹⁵.

40. Rahvusvahelise kohtualluvuse osas põhineb määruse nr 1346/2000 süsteem selle artiklis 3 ette nähtud vahetegemisel põhimenetluste (universaalsed) ja teiseste menetluste (territoriaalsed) vahel¹⁶. Kui liikmesriikide üldnormides üldiselt tunnustati, et riikide kohtud võivad tunnustada enda pädevust algatada kollektiivmenetlust mitmel alusel (näiteks ühe menetlusepoole kodakondsus või veel võlgniku huvid asjaomas riigis), siis määrus nr 1346/2000 lubab liikmesriikide kohtutel enda pädevust tunnustada ainult kahe kriteeriumi alusel: võlgniku põhihuvide kese ja tegevuskoha olemasolu asjaomase riigi territooriumil.

8 Vt selle kohta eelkõige kohtujurist Ruiz-Jarabo Colomeri ettepanek kohtuasjas Staubitz-Schreiber (C-1/04, EU:C:2005:500, punktid 6–26).

9 Vt eelkõige määruse nr 1346/2000 põhjendused 2, 4 ja 8.

10 Vt määruse nr 1346/2000 artikli 1 lõige 1.

11 27. septembri 1968. aasta konventsioon kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 1972, L 299, lk 32, edaspidi „Brüsseli konventsioon“).

12 Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42, edaspidi „Brüsseli I määrus“).

13 M. Virgõse ja E. Schmiti maksejõuetusmenetluste konventsiooni käsitlev 3. mai 1996. aasta seletuskiri, Euroopa Liidu Nõukogu dokument, 6500/96, DRS 8 (CFC), lõige 3 (edaspidi „Virgõse ja Schmiti seletuskiri“).

14 Vt kohtujurist Jacobi ettepanek kohtuasjas Eurofood IFSC (C-341/04, EU:C:2005:579, punkt 2).

15 Vt Virgõse ja Schmiti seletuskiri, punktid 7–9.

16 Selle liikmesriigi, mille territooriumil asub võlgniku põhihuvide kese, pädeva kohtu poolt nimetatud artikli lõike 1 kohaselt algatatud maksejõuetusmenetlusel, mida nimetatakse „põhimenetluseks” või „universaalmenetluseks”, on üldine mõju, kuna seda kohaldatakse võlgniku vara suhtes kõigis neis liikmesriikides, kus määrus kehtib. Kui selle artikli lõike 2 alusel algatab hiljem menetluse selle liikmesriigi pädev kohus, kus võlgnikul on tegevuskoht, siis selline menetlus, mida nimetatakse „teiseseks menetluseks” või „territoriaalseks menetluseks”, mõjutab ainult neid võlgniku varasid, mis asuvad viimati nimetatud liikmesriigi territooriumil (vt 2. mai 2006. aasta kohtuotsus Eurofood IFSC, C-341/04, EU:C:2006:281, punkt 28).

41. Niinimetatud tagasivõitmise hagide kohta maksejõuetuse alusel on Virgóse ja Schmiti seletuskirja punktis 77 kohtuotsuses Gourdain¹⁷ väljatöötatud juhisele viidates märgitud, et „hagisid koondav element on olemas, kui hagid tulenevad otseselt maksejõuetusest ja on tihedalt maksejõuetusmenetlusega seotud“.

42. Euroopa Kohus võttis selle juhise omaks, märkides oma kohtuotsuses Seagon¹⁸, et määruse nr 1346/2000 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selle liikmesriigi kohtud, mille territooriumil algatati maksejõuetusmenetlus, on pädevad arutama maksejõuetusel põhinevat tagasivõitmise hagi kolmanda isiku vastu, kelle registrijärgne asukoht on teises liikmesriigis.

43. On oluline märkida, et seda lahendust kinnitati uuesti sõnastamisel määrusega (EL) 2015/848¹⁹. Selle määruse artiklis 6 on nimelt sätestatud, et „[h]agid, mis tulenevad otseselt maksejõuetusmenetlusest või on sellega tihedalt seotud, näiteks võlgniku vara tagasivõitmise hagid, alluvad selle liikmesriigi kohtule, kelle territooriumil on algatatud asjaomane maksejõuetusmenetlus kooskõlas artikliga 3“²⁰.

44. Järelikult on tagasivõitmise hagi, millega võlgniku pankrotihaldur nõuab pärast maksejõuetusmenetluse algatamist kolmandale isikule alusetult väljamakstud summa tagasimaksmist, nagu põhikohtuasjas Wiemer & Trachte kõne all olev hagi, määruses nr 1346/2000 osutatud hagi.

45. Aga kas see kohtualluvus on siiski erandlik kohtualluvus selles mõttes, et reegel *vis attractiva concursus* selle liikmesriigi puhul, kus põhimaksejõuetusmenetlus algatati, välistab hagide (eelkõige tagasivõitmise hagide) esitamise teiste liikmesriikide kohtutele?

46. Nagu ma järgnevas arutluskäigus selgitan, arvan ma, et sellele küsimusele saab vastata ainult jaatavalt.

Kas tagasivõitmise hagi on välistav või valikuline?

47. Vastavalt määruse nr 1346/2000 artikli 3 lõikele 1 on rahvusvahelise kohtualluvuse puhul põhihuvide kese määrusega nr 1346/2000 kehtestatud süsteemi nurgakivi.

48. Reegli *vis attractiva concursus* järgi, mille eesmärk on läheduse ja ootuspärasuse huvides vältida kohtuasja „lahjendamist“, peaks mitte ainult kohtualluvus, vaid ka kohaldatav õigus ja selle kontekstis vastu võetud kohtuotsuste täitmine põhimõtteliselt koonduma riiki, kus algatati maksejõuetusmenetlus.

49. Kui ainult määruse nr 1346/2000 artikli 3 lõike 1 sõnastusest lähtuda, siis reeglit *vis attractiva concursus* seal selgelt väljendatud siiski ei ole, selles mõttes, et selles õigusnormis ei ole sõnaselgelt märgitud, et maksejõuetusmenetluse algatamise staadiumis pädevaks tunnistatud kohtud on ka ainsana pädevad menetlema sellest menetlusest tulenevaid või sellega tihedalt seotud hagisid. Nimelt näeb see õigusnorm põhimaksejõuetusmenetluse kohta ette lihtsalt, et *maksejõuetusmenetluste algatamiseks* on pädevad selle liikmesriigi kohtud, kus asub võlgniku põhihuvide kese.

17 22. veebruari 1979. aasta kohtuotsus Gourdain (133/78, EU:C:1979:49).

18 12. veebruari 2009. aasta kohtuotsus Seagon (C-339/07, EU:C:2009:83, punkt 28).

19 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2015. aasta määrus maksejõuetusmenetluse kohta (ELT 2015, L 141, lk 19).

20 Vt ka määruse nr 2015/848 põhjendus 35.

50. Selle õigusnormi vaikumine maksejõuetusmenetlustest tulenevate ja nendega tihedalt seotud hagide menetlemise koha pealt, mis on kindlasti seletatav asjaoluga, et liikmesriikide õiguses mõistetakse reeglit *vis attractiva concursus* erinevalt, on andnud tugevalt lahknevaid tõlgendusi, mis puutub võimalusse, et nende menetlustega seotud hagnosis võivad menetleda muud kui selle liikmesriigi kohtud, kus maksejõuetusmenetlus algatati.

51. Konkreetset „tagasivõitmise“ hagide puhul, milleks loetakse kõiki hagnosis, millega püütakse võlgniku maksejõuetuse põhjal tühistada võlgniku poolt ja temale tehtud tehinguid ja toiminguid, on täiesti mõeldav, et need võivad peale asjaomaste isikute vahel võimalikult sõlmitud lepingutega seotud tehingute ja toimingute põhineda ka muudel tsiviil- või kaubandusõiguslikel kohustustel. Seega määruse nr 1346/2000 artikli 3 lõike 1 grammatilisest tõlgendusest lähtudes ei saa *a priori* välistada, et territoriaalse pädevuse eeskirjade alusel, mis tuleb kindlaks määrata teiste liikmesriikide kohtutel, võiks tunnistada need kohtud pädevaks menetlema pankrotihalduri algatatud tagasivõitmise hagnosis.

52. „Valikulise“ käsitusviisi pooldajad esitavad terve rea argumente.

53. Esiteks väidavad nad, et kui määrusega nr 1346/2000 püütakse piirata *forum shopping*'u olukordi, siis ei piira see seevastu selle määruse artikli 3 lõike 1 alusel määratud pankrotihalduri volitusi. Nagu märkis kohtujurist Ruiz-Jarabo Colomer oma ettepanekus kohtuasjas Seagon (C-339/07, EU:C:2008:575, punkt 64 jj), kuna maksejõuetusmenetluse raames esitatud tagasivõitmise hagi esitamine likvideerija poolt on likvideerijale jäetud eelisõigus, võiks arvata, et kohtualluvus niisuguse hagi menetlemiseks ei ole alati erandlik.

54. Teiseks võib see, et pankrotihaldur võib esitada hagnosis muudele kui määruse nr 1346/2000 artikli 3 lõike 1 alusel määratud kohtutele, lisaks sellele, et see võib tõhustada pankrotihalduri toiminguid pankrotivara kaitsmisel, ka rohkem austada õigust õiglasele kohtulikule arutamisele. Nimelt võivad selle õigusnormi alusel hagi menetlema pädeva kohtu määramise kriteeriumid, mis erinevad nende määramise kriteeriumidest, mis tuli seni kindlaks määrata liikmesriikidel, välja viia selleni, et esitataks hagi isikute vastu, kelle elukoht ei ole riigis, kus menetlus on algatatud (*forum concursus*), ja nii rikkuda nende menetluslikke õigusi.

55. Need argumentid tervikuna näivad mulle teleoloogilisest seisukohast küllaltki veenvad. Nimelt räägivad piiriüleste maksejõuetusmenetluste tõhususe ja kiiruse eesmärgid selle kasuks, et määratud pankrotihalduril peab olema võimalik valida, millises kohtus ta soovib oma hagnosis esitada. Selle võimaluse eeliseks on lisaks, et see hõlbustab tagasivõitmise hagide esitamist otse asjaomase kostja kohtualluvuse järgi, mis üldiselt austab rohkem kaitseõigusi.

56. Sellegipoolest, ja kuigi ma tunnistan, et ma olen nende argumentide suhtes vastuvõtlik, näib mulle, et Euroopa Kohtu praktika on orienteeritud reegli *vis attractiva concursus* kinnistamisele. Siinkohal väärivad nimetamist kahe kohtupraktikasuuuna järeldused.

57. Esimene kohtupraktikasuuund on seotud kohtualluvust reguleerivate eri õigusaktide vastavate kohaldamisalade piiritlemisega, nagu sellega tehti algust kohtuotsuses Gourdain²¹.

58. Selles kohtuotsuses asus Euroopa Kohus Brüsseli konventsiooni kohaldamisala üle otsustades seisukohale, et tagasivõitmise hagi, mille eesmärk on suurendada niisuguse ettevõtja vara, kelle suhtes on algatatud maksejõuetusmenetlus, on seotud pankrotimenetlusega, kuna see tuleneb otseselt pankrotist ja on tihedalt seotud vara likvideerimise või kohtuliku kompromissi menetlusega. Niisugune hagi ei kuulunud seega Brüsseli konventsiooni kohaldamisalasse ja sellele ei kohaldatud seal kindlaks määratud kohtualluvuse eeskirju.

21 22. veebruari 1979. aasta kohtuotsus Gourdain (133/78, EU:C:1979:49, punkt 4).

59. Hilisemas kohtupraktikas,²² mis puudutab ühelt poolt Brüsseli I määruses ja teiselt poolt määruses nr 1346/2000 ette nähtud eeskirjade omavahelist suhestatust, on selgelt märgitud, et on oluline, et kõik tsiviil- või kaubandushagid on reguleeritud rahvusvahelise kohtualluvuse osas ühetaoliste Euroopa eeskirjadega, mis tuleb kindlaks määrata kummaski nendest õigusaktidest. Tuleks nimelt vältida riigisiseste kohtualluvuse konflikti eeskirjade vastuvõtmist õiguskindluse kahjuks²³.

60. Nagu Euroopa Kohus otsuses Seagon²⁴ märkis, on just see kriteerium, mida kasutatakse määruse nr 1346/2000 põhjenduses 6 selle eesmärgi piiritlemiseks. Selle põhjenduse kohaselt nimelt reguleerib see määrus „maksejõuetusmenetluste algatamise pädevust ning otsuseid, mis tehakse otseselt maksejõuetusmenetluse alusel ja on sellega tihedalt seotud“.

61. Teine kohtupraktikasund, mis on määrav, ongi just see, mis tuleneb kohtuotsusest Seagon²⁵. Selle kohtuotsuse kohaselt tuleb määruse nr 1346/2000 artikli 3 lõiget 1 tõlgendada nii, et sellega antakse liikmesriigile, mille territooriumil algatati maksejõuetusmenetlus, rahvusvaheline kohtualluvus ka selliste hagide osas, mis tulenevad nimetatud menetlusest ja on sellega tihedalt seotud. Täpsustades samas kohtuotsuses, et „[k]õigi teatud ettevõtja maksejõuetusega tihedalt seotud hagide selline koondumine selle liikmesriigi kohtute pädevuse alla, kes on pädevad maksejõuetusmenetlust algatama, näib olevat samuti kooskõlas [...] piiriülese mõjuga maksejõuetusmenetluste tõhususe ja tulemuslikkuse parandamise eesmärgiga“, tegi Euroopa Kohus tema kohtuotsust tervikuna arvestades otsuse nende kohtute erandliku kohtualluvuse kasuks, kes on tunnistatud pädevateks põhimaksejõuetusmenetluse algatamise staadiumis²⁶.

62. Seda järeldust ei saa minu arvates määruse nr 1346/2000 teatud sätetest võetud argumentidega ümber lükata.

63. Esiteks, mis puutub argumenti, mis on võetud sellest, et selle määruse artikli 18 lõige 2, mis käsitleb „likvideerija volitusi“, näeb ette selle määruse artikli 3 lõike 2 alusel määratud pankrotihalduri võimaluse algatada tagasivõitmise hagi teistes liikmesriikides, siis see puudutab konkreetset olukorda, kus pankrotihaldur on määratud teise menetluse raames, mis kuulub sama määruse artikli 3 lõike 2 alla.

64. Kuna niisuguse menetluse raames on pankrotihalduri volitused territoriaalselt piiratud, peab tal nimelt olema võimalus esitada igas liikmesriigis kohtulikult või kohtuväliselt kõiki võlausaldajate huvides tarvilikke tühistamisnõudeid. Seevastu on oluline märkida, et määruse nr 1346/2000 artikli 18 lõikes 1, mis puudutab juhtu, kus – nagu põhikohtuasjas – pankrotihaldur on määratud põhimenetluses selle määruse artikli 3 lõike 1 alusel, on nimetatud ainult pankrotihalduri võimalust „kasutada teises liikmesriigis kõiki talle menetluse algatanud riigi seadusega antud *volitusi*“²⁷. See sõnastuse erinevus ei ole juhuslik. See on seletatav just asjaoluga, et põhimenetluse raames määratud pankrotihaldur on volitatud esitama selle menetlusega seotud tagasivõitmise hagnosis selle liikmesriigi kohtutesse, kus see menetlus algatati. Seega ei ole nõutav, et ta võiks tugineda võimalusele pöörduda teiste liikmesriikide kohtutesse.

22 Vt eelkõige 19. aprilli 2012. aasta kohtuotsus F-Tex (C-213/10, EU:C:2012:215), mis puudutas seda, kas maksejõuetusmenetluse subjektiks oleva loovniku võlausaldaja poolt kolmanda isiku vastu suunatud hagi, mis põhineb selles maksejõuetusmenetluses määratud pankrotihalduri nõude loovutamisel, kuulub määruse nr 1346/2000 kohaldamisalasse, kuivõrd see hagi tuleneb otseselt maksejõuetusmenetlusest ja on sellega tihedalt seotud, või kuulub see määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse, kuivõrd tegemist on tsiviil- ja kaubandusajaga.

23 Vt selle kohta ka uus määrus 2015/848, milles on märgitud, et „[k]äesoleva määruse tõlgendamisel tuleks võimalikult suurel määral hoiduda õiguslike lünkade tekkest nende kahe õigusakti vahel“.

24 12. veebruari 2009. aasta kohtuotsus Seagon (C-339/07, EU:C:2009:83, punkt 20).

25 12. veebruari 2009. aasta kohtuotsus Seagon (C-339/07, EU:C:2009:83, punktid 22, 24 ja 28).

26 Vt ka aadressil <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4d756fa7-b860-4e36-b1f8-c6640dced486/language-en> kättesaadava aruande „External Evaluation of Regulation No. 1346/2000/EC on Insolvency Proceedings“ punkt 4.2.6

27 Kohtujuristi kursiiv.

65. Teiseks ei saa argumendiks tuua ka selle määruse artikli 25 lõike 1 teist lõiku. Selles viimati nimetatud õigusnormis peetakse silmas ainult „otseselt maksejõuetusmenetlusest tuleneva või sellega tihedalt seotud otsuse“ tunnustamist ja täitmist, „isegi juhul, kui selle on teinud mõni teine kohus“. Sellega ainult tunnustatakse võimalust, et selle liikmesriigi kohtud, mille territooriumil algatati nimetatud määruse artikli 3 lõike 1 alusel maksejõuetusmenetlus, on pädevad lahendama ka sellist liiki hagi, nagu on kõne all põhikohtuasjas²⁸.

66. Lõpuks tahaksin rõhutada, et näib, et uus määrus 2015/848 sätestab otsesemalt artikli 6 lõikes 1 reegli *vis attractiva concursus* hagide puhul, mis tulenevad otseselt maksejõuetusmenetlusest ja on sellega tihedalt seotud.

67. Selle viimati nimetatud määruse põhjendus 35 osutab selgelt selle liikmesriigi kohtute, kus on algatatud maksejõuetusmenetlused otseselt maksejõuetusmenetlustest tulenevate või nendega tihedalt seotud hagide menetlemiseks, kohtualluvuse erandlikkusele. See erandlikkus on välistatud ainult juhul, kui hagi on seotud tsiviil- ja kaubandusõiguse üldsätete alusel esitatud muu haviga (määruse 2015/848 artikli 6 lõige 2), või veel hagide esitamisel selleks, et kohaldada karistusi juriidilisest isikust võlgniku juhtidele, kui nad rikuvad oma kohustusi, tingimusel et kõnealustel kohtutel on asjaomase liikmesriigi õiguse kohaselt pädevus selliseid vaidlusi menetleda (vt ka määruse 2015/848 põhjendus 47).

68. Kõigist nendest põhjendustest tuleneb, et määruse nr 1346/2000 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selle liikmesriigi kohtutel, mille territooriumil algatati põhimaksejõuetusmenetlus võlgniku maksejõuetusel põhinevate tagasivõitmise hagide menetlemiseks, on erandlik kohtualluvus.

69. Võttes arvesse vastust, mille ma soovitan anda esimesele eelotsuse küsimusele, näib, et ei ole otsest vajadust vastata teistele küsimustele, mis põhineb eeldusel, et Bulgaaria kohtud võiks tunnustada pädevaks menetlema põhikohtuasjas kõne all olevat tagasivõitmise hagi²⁹. Nimelt peab selleks, et tugineda määruse nr 1346/2000 II peatüki „Maksejõuetusmenetluse tunnustamine“ sätetele, olema tegemist juhuga, kus asja menetlevate kohtute – käesoleval juhul Bulgaaria kohtud – rahvusvaheline kohtualluvus on selge selle määruse artikli 3 tähenduses.

70. Sellegipoolest ja juhuks, kui Euroopa Kohus minu ettepanekut ei järgi, analüüsin järgnevalt lühidalt teist, kolmandat ja neljandat küsimust.

Teine, kolmas ja neljas küsimus: määruse nr 1346/2000 artikli 24 ulatus

71. Nagu Virgóse ja Schmiti seletuskiri määruse nr 1346/2000 artikli 24 kohta selgitab, eeldab teises osalisriigis algatatud maksejõuetusmenetluste automaatne tunnustamine, mis on ette nähtud selle määruse artiklis 16, et mõnel juhul ei ole mõned asjaomased isikud menetluse algatamisest teadlikud ja tegutsevad heauskselt viisil, mis on „uue olukorraga vastuolus“.

72. See õigusnorm püüab sel viisil reageerida olukorrale, kus kohustus täideti võlgniku ees heauskselt, kuigi see oleks tulnud täita teises liikmesriigis algatatud maksejõuetusmenetluse raames määratud pankrotihaldurile. Selle õigusnormi kohaselt vabastab niisugune täitmine või maksmine kohustusest, kui asjaomane isik ei olnud menetluse algatamisest teadlik ja toimis heauskselt.

73. Virgóse ja Schmiti seletuskirjas on veel märgitud, et kehtib eeldus, et maksejõuetusmenetluse algatamisest ei teata, kui määruse nr 1346/2000 artiklis 21 ette nähtud avaldamine ei ole toimunud asjaomases riigis ette nähtud korras.

28 12. veebruari 2009. aasta kohtuotsus Seagon (C-339/07, EU:C:2009:83, punkt 26).

29 Vt ka eespool punktid 22–24.

74. Nagu märkis komisjon, selgitab Virgöse ja Schmiti seletuskiri määruse nr 1346/2000 artiklite 16, 21 ja 24 vahelist seost. Kui selle määruse artikkel 16 näeb ette iga otsuse, mille on teinud nimetatud määruse artikli 3 alusel pädev liikmesriigi kohus, automaatse tunnustamise, siis sama määruse artikkel 24 muudab seda reeglit paindlikumaks poolte jaoks, kes on täitnud kohustuse *heauskselt* – heausksust hinnatakse asjaolu põhjal, et asjaomane isik ei saanud menetluse algatamisest teada. Seda teadmatust eeldatakse siis, kui kohustus täideti enne avaldamist asjaomases liikmesriigis.

75. Neid tingimusi tuleb võtta tervikuna, võttes arvesse automaatse tunnustamise süsteemi, mida määrus nr 1346/2000 eeldab, ja samal ajal soovi kaitsta kolmandaid isikuid, kes on täitnud kohustusi heauskselt.

76. Nagu Euroopa Kohus otsuses Eurofood³⁰ märkis, siis nähtuvalt määruse nr 1346/2000 põhjendusest 22 tugineb määruse artikli 16 lõikes 1 väljendatud prioriteedieeskiri, mis näeb ette, et ühes liikmesriigis tehtud maksejõuetusmenetluse algatamist käsitlevat otsust tunnustavad kõik teised liikmesriigid alates selle jõustumisest menetluse algatanud riigis, *vastastikuse usalduse põhimõttele*, mis nõuab nimelt, et liikmesriigi kohus, kellele on esitatud põhimaksejõuetusmenetluse algatamise taotlus, kontrollib määruse artikli 3 lõike 1 alusel oma pädevust, see tähendab uurib, kas võlgniku põhihuvide kese on selles liikmesriigis. Teisalt, nagu on määruse põhjenduses 22 täpsustatud, nõuab vastastikuse usalduse põhimõte seda, et teiste liikmesriikide kohtud tunnustaksid põhimaksejõuetusmenetluse algatamist käsitlevat otsust, ilma et nad saaks kontrollida esimesena otsuse teinud kohtu hinnangut oma pädevuse osas³¹.

77. See on oluline tõlgendamisparameeter, mida tuleb meeles pidada teise, kolmanda ja neljanda eelotsuse küsimuse analüüsimisel, millega ma tegelen järgnevas arutluskäigus.

Teine küsimus: vastutusest vabastamise etapp määruse nr 1346/2000 artikli 24 tähenduses

78. Teise küsimusega tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus kindlaks määrata, millal võib isik kohastel juhtudel tugineda määruse nr 1346/2000 artikli 24 lõikes 1 ette nähtud kohustusest vabanemisele.

79. Teisisõnu, tuleks kindlaks määrata, mis hetkest võib arvestada, et võlgniku suhtes on algatatud maksejõuetusmenetlus selle õigusnormi tähenduses.

80. Selle kohta on kohtuotsuses EuroFood³² antud vaieldamatult väga tarvilikud juhised.

81. Tuletan meelde, et selles kohtuasjas küsiti Euroopa Kohtult muu hulgas, kas liikmesriigi niisuguse kohtu otsus, kes on saanud taotluse maksejõuetu äriühingu likvideerimismenetluse algatamiseks – ja millega määrati pankrotihaldur, kellele antud volitused toovad õigusliku tagajärjena kaasa selle, et äriühingu juhtkond kaotab õiguse teostada samu volitusi, kujutab endast „maksejõuetusmenetluse algatamist käsitlevat otsust“ määruse nr 1346/2000 tähenduses.

82. Märkides, et maksejõuetusmenetluse algatamise tingimused ja nõuded kuuluvad riigisisese õiguse valdkonda ning varieeruvad liikmesriigiti märgatavalt³³, otsustas Euroopa Kohus, et määrusega kehtestatud korra tõhususe tagamiseks on oluline, et määruse nr 1346/2000 artikli 16 lõike 1 esimeses lõigus ette nähtud tunnustamise põhimõtet saaks kohaldada menetluses „nii vara kui võimalik“³⁴. Neil asjaoludel ei tule „maksejõuetusmenetluse algatamist käsitleva otsusena“ selle määruse tähenduses

30 2. mai 2006. aasta kohtuotsus Eurofood IFSC (C-341/04, EU:C:2006:281, punktid 39 ja 41).

31 2. mai 2006. aasta kohtuotsus Eurofood IFSC (C-341/04, EU:C:2006:281, punkt 42).

32 2. mai 2006. aasta kohtuotsus Eurofood IFSC (C-341/04, EU:C:2006:281).

33 2. mai 2006. aasta kohtuotsus Eurofood IFSC (C-341/04, EU:C:2006:281, punkt 51).

34 2. mai 2006. aasta kohtuotsus Eurofood IFSC (C-341/04, EU:C:2006:281, punkt 52).

käsitada mitte ainult otsuse teinud liikmesriigi õigusnormides formaalselt algatamisotsusena kvalifitseeritud otsust, vaid ka võlgniku maksejõuetusele tugineva taotluse algatada mõni määruse A lisas nimetatud menetlus alusel tehtud otsust, juhul kui selline otsus toob võlgnikule kaasa käsutusõiguse kaotamise ning puudutab sama määruse C lisas nimetatud likvideerija määramist³⁵.

83. Minu arvates kehtib see järeldus *mutatis mutandis* määruse nr 1346/2000 artikli 24 tõlgendamisel.

84. Nagu selgitati Virgóse ja Schmiti seletuskirjas (punkt 187), näib, et see säte – samamoodi nagu selle määruse artikkel 16 – lisati selleks, et kompenseerida võimalikke soovimatuid tagajärgi, mida võib maksejõuetusmenetluste algatamise otsuste automaatne tunnustamine väga laias mõttes tekitada kolmandate isikute heauskselt tehtud tehingutele.

85. Määruse nr 1346/2000 artikli 24 eesmärk on konkreetselt kaitsta kolmandaid isikuid, kes on heauskselt ja pärast maksejõuetusmenetluse algatamist täitnud kohustuse maksejõuetu võlgniku ees, kuigi see kohustus oleks tulnud täita pankrotihaldurile. Heausksust eeldatakse seni, kuni on tõendatud vastupidist, kui kohustus täideti enne nimetatud määruse artiklis 21 ette nähtud avaldamist³⁶. Vastaspoolel on siiski alati võimalik tõendada, et kohustus täideti pahauskselt ja seega, et kohustusest ei saa vabaneda.

86. See lahendus nähti sõnaselgelt ette ka uues määruses 2015/848. Selle artikli 2 punkti 7 alapunktis ii on määratletud „maksejõuetusmenetluse algatamise otsusena“ nimetatud määruse tähenduses kohtu otsus, millega nimetatakse pankrotihaldur, sealhulgas, vastavalt B lisale, ajutine pankrotihaldur.

87. Kõiki neid põhjendusi arvestades teen ettepaneku vastata teisele eelotsuse küsimusele, et määruse nr 1346/2000 artikkel 24 on kohaldatav kohustuse täitmisele võlgniku ees liikmesriigis, mis toimub siis, kui on esitatud taotlus võlgniku vara suhtes maksejõuetusmenetluse algatamiseks ja kui teises liikmesriigis on määratud ajutine pankrotihaldur, aga kui ühtegi kohtuotsust maksejõuetusmenetluse algatamise kohta ei ole liikmesriigis, kus asub kostja põhihuvide kese, veel tehtud.

Kolmas küsimus: kas õigusliku kohustuse laad ja selle õiguslik alus on määruse nr 1346/2000 artikli 24 kohaldamiseks asjassepüütuv

88. Kolmanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas määruse nr 1346/2000 artikkel 24 on kohaldatav siis, kui maksejõuetu võlgniku algseid käsutusi loetakse maksejõuetuse suhtes pädeva kohtu riigisisese õiguse kohaselt kehtetuteks ja see kehtetus tuleneb just nimelt maksejõuetusmenetlusest.

89. Tuleb märkida, et määruse nr 1346/2000 artikliga 24 koostoimes selle põhjendusega 30 kehtestati kolmandate isikute heauskselt tehtud käsutuste kaitse üldreegel juhuks, kui nad täidavad oma kohustust võlgniku ees ajal, kui välisriigis on juba algatatud maksejõuetusmenetlus, aga kui kolmas isik ei ole võinud sellest olukorrast teada saada.

90. Nagu Euroopa Kohus on täpsustanud, ei kuulu see artikkel kollisiooninormide hulka, vaid kujutab endast materiaalsoiguse normi, mis on kohaldatav igas liikmesriigis sõltumata *lex concursus*'est³⁷.

35 2. mai 2006. aasta kohtuotsus Eurofood IFSC (C-341/04, EU:C:2006:281, punkt 54).

36 Vt Virgóse ja Schmiti seletuskiri, punkt 187. Vt selle kohta ka kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas van Buggenhout ja van de Mierop (C-251/12, EU:C:2013:295, punktid 17 ja 18).

37 19. septembri 2013. aasta kohtuotsus van Buggenhout ja van de Mierop (C-251/12, EU:C:2013:566, punkt 23).

91. Nimetatud määruse nr 1346/2000 artikli 24 sõnastus ega selle õigusnormi heausksetest võlgnikest kolmandate isikute kaitse eesmärk ei võimalda piirata selle kohaldamist ainult kohustuste suhtes, mis tekivad väljaspool igasugust seost maksejõuetusmenetlusega. Järelikult ei peaks kolmanda isiku kohustuse laad võlgniku ees ega selle õiguslik alus olema määruse nr 1346/2000 artikli 24 kohaldamiseks asjassepuutuvad.

92. Tuleb siiski täpsustada, et see õigusnorm kohaldub ainult juhul, kui kõiki juhtumi asjaolusid arvesse võttes saab alati eeldada, et asjaomane kolmas isik ei olnud tõepoolest maksejõuetusmenetluse algatamisest teadlik; selle menetluse algatamine oleks tavaliselt pidanud teda sundima täitma asjaomast maksekohustust menetluse raames määratud pankrotihaldurile.

93. Samuti, ja nagu ma eespool märkisin, on igal juhul vastaspoolel alati võimalik tõendada, et vaatamata sellele, et maksejõuetusmenetluse algatamise otsust ei ole liikmesriigis avaldatud, oli asjaomane kolmas isik sellest tegelikult teadlik, et kohustus täideti pahauskselt ja et seega ei saa määruse nr 1346/2000 artikli 24 lõikes 1 ette nähtud kohustusest vabanemist toimuda.

94. Järelikult ei ole kolmandal isikul maksejõuetu võlgniku ees oleva kohustuse õiguslik alus määruse nr 1346/2000 artikli 24 kohaldamiseks asjassepuutuv. Vastaspoolel on alati võimalik tõendada, et vaatamata sellele, et maksejõuetusmenetluse algatamise otsust ei ole liikmesriigis avaldatud, oli asjaomane kolmas isik sellest tegelikult teadlik, et kohustus täideti pahauskselt ja et seega ei saa kohustusest vabanemist toimuda.

Neljas küsimus: määruse nr 1346/2000 artikli 24 lõikes 2 ette nähtud teadmatuse eelduse kohaldatavus

95. Neljanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas määruse nr 1346/2000 artikli 24 lõike 2 teises lauses ette nähtud teadmatuse eeldus kehtib siis, kui ajutise pankrotihalduri määramise akte ja maksejõuetu võlgniku käsutusakte ei ole võlgniku elukoha liikmesriigis avaldatud, kuigi selles riigis on ette nähtud nende aktide kohustuslik avaldamine vastavalt selle määruse artikli 21 lõikele 2.

96. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu tõstatatud küsimused puudutavad selle eelduse kohaldatavust käesoleva juhtumi asjaoludele, kuigi määruse nr 1346/2000 artikli 16 lõikes 1 ja artikli 25 lõike 1 kolmandas lauses on ette nähtud, et maksejõuetuse suhtes pädeva kohtu otsuseid kõigi teiste liikmesriikide kohtute võetud kaitsemeetmete kohta tunnustatakse automaatselt.

97. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud andmete järgi on Bulgaaria õiguses ette nähtud maksejõuetusmenetluse algatamise kohta välisriikides tehtud otsuste kohustuslik avaldamine.

98. On oluline märkida, et määruse nr 1346/2000 artikli 21 lõige 1 kehtestab üldreegli, et maksejõuetusmenetluse algatamise otsuse ja kohastel juhtudel, pankrotihalduri määramise otsuse avaldamine on vabatahtlik kõigis teistes liikmesriikides peale selle, kus menetlus algatati. Selle määruse artikli 21 lõikega 2 on erandkorras lubatud muuta nende otsuste avaldamine kohustuslikuks liikmesriigis, kus võlgnikul on tegevuskoht. Sel juhul võtab likvideerija või mõni teine selle liikmesriigi pädev organ, kus menetlus on algatatud, avaldamise tagamiseks vajalikud meetmed.

99. Minu arvates nõuab määrusega nr 1346/2000 kehtestatud vastastikuse tunnustamise põhimõte tingimata, et selle määruse artikli 24 lõikes 2 ette nähtud teadmatuse eeldus kehtib isegi juhul, kui sama määruse artikli 21 lõikes 2 osutatud organid ei ole võtnud kõiki vajalikke meetmeid, et tagada välisriigis maksejõuetusmenetluse algatamise kohta tehtud otsuse avaldamine selle liikmesriigi registris, kus on kostja filiaali registrijärgne asukoht.

100. See järeldus nähtub pealegi määruse nr 1346/2000 artikli 24 lõike 2 esimese lause tekstist endast. Maksejõuetusmenetluse algatamisest teadmatuse eeldus, mis on selles tekstis ette nähtud, kehtib siis, kui võlgnikust kolmas isik on täitnud kohustuse maksejõuetu võlgniku ees enne selle määruse artiklis 21 ette nähtud avaldamist. Selle kohta ei ole muid tingimusi ette nähtud ja õigusnormi tekst ei välista määruse nr 1346/2000 artikli 21 lõikes 2 osutatud kohustuslikku avaldamist.

Ettepanek

101. Kõiki esitatud põhjendusi arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Varhoven kasatsionen sadi (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus) esitatud küsimustele järgmiselt:

1. Nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selle liikmesriigi kohtutel, mille territooriumil on algatatud põhimaksejõuetusmenetlus võlgniku maksejõuetusel põhinevate tagasivõitmise hagide menetlemiseks, on erandlik kohtualluvus.
2. Määruse nr 1346/2000 artikkel 24 on kohaldatav kohustuse täitmisele võlgniku ees liikmesriigis, mis toimub siis, kui on esitatud taotlus võlgniku vara suhtes maksejõuetusmenetluse algatamiseks ja kui teises liikmesriigis on määratud ajutine pankrotihaldur, aga kui ühtegi kohtuotsust maksejõuetusmenetluse algatamise kohta ei ole liikmesriigis, kus asub kostja põhihuvide kese, veel tehtud.
3. Kolmandal isikul maksejõuetu võlgniku ees oleva kohustuse õiguslik alus ei ole määruse nr 1346/2000 artikli 24 kohaldamiseks asjassepuutuv.
4. Määruse nr 1346/2000 artikli 24 lõikes 2 ette nähtud teadmatuse eeldus kehtib isegi siis, kui sama määruse artikli 21 lõike 2 teises lauses osutatud organid ei ole võtnud kõiki vajalikke meetmeid, et tagada välisriigis maksejõuetusmenetluse algatamise kohta tehtud otsuse avaldamine selle liikmesriigi registris, kus on kostja filiaali registrijärgne asukoht.

i — Käesoleva ettepaneku eestikeelse teksti punkte 15, 18, 31 ja 101 on pärast selle elektroonilist avaldamist keeleliselt muudetud.